

Het veen

Het veen

Ton Zevenhoven

Tweede verbeterde uitgave
Eerste uitgave 2013
Schrijver: Ton Zevenhoven
Coverontwerp: Ton Zevenhoven
ISBN: 9789403602684
© Ton Zevenhoven

Het veen

Aisje was een meisje van ongeveer 16 jaar met fel rood haar.
Ze leefde aan het eind van de ijzertijd.
Ze liep mank, voorover en kon niet spreken.
Haar dorpsgenoten dachten dat zij behekst was.
Als er onheil geschiedde in haar dorp, kreeg zij de schuld.

Proloog

Drenthe, 12 mei 1897

Twee mannen en een paard met wagen ploeterden over een drassig karrenspoor. Het was pas mei, maar de zon deed haar best om er een zomerse dag van te maken. Ze waren al blij dat het niet regende. Maar zo mooi als vandaag, met een zon die lacht aan de hemel, was een geschenk. Als ze dachten aan al die dagen dat het goot. Die dagen dat het zwaar was om door deze wildernis te komen. Als het regende in dit veengebied, dan waren de paden al snel onbegaanbaar. Dan was er bijna geen doorkomen aan en was het glibberen en glijden over de karrensporen.

De rode zon stond al laag aan de hemel. Het zou niet zo lang meer duren tot het licht plaats zou maken voor het duister. Voor die tijd wilden ze liever weg zijn van hier en vastere grond onder hun voeten voelen. De hele dag waren ze bezig geweest met turfsteken. Voorop de wagen stond een houten kist, de rest van de kar was volgestapeld met turven. Daar bovenop lag een zak met gereedschap dat bij het turfsteken gebruikt werd. Hendrik liep naast het paard en hield de leidsels vast. Willem sjokte er achteraan. Het karrenspoor voerde langs wilgen en elzenbosjes, langs ondiepe poelen met dichte oeverbegroeiing. Af en toe zakten de wielen weg in de modder, het paard trok dan uit alle macht, maar hij kreeg de kar niet vooruit. Willem duwde dan zo hard als hij kon tegen de achterkant, tot de wagen weer vrij kwam uit de natte brij.

Dan maakte het pad een scherpe bocht naar links. Rechts lag een ondiepe veenpoel. Links van het pad stond een dicht struikgewas, bramen, scherp als glas. Het pad tussen de poel en de bramen was erg smal en verschrikkelijk drassig. Hendrik spoorde het paard aan om sneller te gaan lopen. Hij wilde er snel overheen, in de hoop dat de kar dan niet de kans kreeg te verzakken. Hij deed dit echter

zo fanatiek dat het paard er van schrok en vooruit schoot. ‘Ho, ho, rustig,’ sprak hij het paard op kalmerende toon toe, hopende dat het weer iets rustiger aan zou doen.

Net voorbij de braamstruiken, waar het pad een bijna haakse bocht naar links maakte, ging het fout. De kar kwam hier te dicht bij de poel en aan één kant zakten twee wielen tot de assen in de modder. De wagen kwam bruut tot stilstand. Door de schok en de schuine stand schoven er turven van de bovenste laag het water in. Samen met de jute zak met gereedschap die hier bovenop lag. ‘Godver..,’ riep Hendrik geërgerd uit. Hij slikte snel de rest van zijn woorden in, de Heer mocht immers niet met kwade woorden verzocht worden! ‘Wat nu!’ riep hij. Willem nam zijn pet af en krabbelde aan het kale hoofd, streek met de rug van zijn hand over zijn bezwete voorhoofd, dan nog een keer hard en met lange halen met de palm van zijn hand, alsof hij de diepe rimpels glad wilde strijken.

‘Er zit niets anders op,’ sprak hij tot Hendrik, die in het troebele water van de poel stond te staren.

Hendrik wendde zijn blik af van het water dat nog na-golfde van de ontvangen lading. Hij keek Willem aan en zei: ‘Wat, er zit niets anders op?’

‘We zullen het water in moeten en het gereedschap opvissen, geld voor nieuw hebben we immers niet,’ antwoordde Willem overtuigd. Hij streek zijn hand over het hoofd alsof hij de haren, die er niet zaten, glad wilde strijken. Trok met de ene hand aan de achterkant en de andere hand aan de klep van zijn grijs-geruite pet en zette haar op zijn hoofd. Hendrik nam zijn zwarte verschoten hoed van het hoofd, streek door de grijzende, blonde krullen en zette de hoed weer op en zei tegen Willem: ‘Ja maar, ik heb geen zin om in de modder weg te zakken en te verzuipen!’

Willem liep naar de wagen, deed de kist, die gelukkig was blijven staan, open en haalde er een touw uit. Bond één eind van het touw om zijn middel en gaf het andere eind aan Hendrik.

‘Ik ga het water in om te zoeken, zo ver hoef ik niet, het ligt hooguit twee meter uit de kant. Als ik weg zak of val en onder dreig te gaan, trek jij mij aan het touw eruit, goed?’

Hendrik keek hem bedremmeld aan, zei niets en knikte.

Willem ging voorzichtig, stap voor stap, door de begroeide oever het water in. Sopte door de rietkraag en voelde het water in zijn schoenen lopen. Voelde hoe hij wegzakte in de modder. Steeds zwaarder werd het, bij elke stap moest hij met veel kracht zijn voet uit de zuigende blubber trekken. Luchtbellen borrelden omhoog, de vieze, muffe baggerlucht steeg op uit het water. Tot hij ongeveer op de plek was waar de zak in het water plonsde. Hij stond tot zijn knieën in het water. Bukte voorzichtig voorover, duwde wat turven weg die er ronddreven. Stak toen zijn beide armen in het water en begon door de modder te woelen. Stond toen ineens rechtop en zei met bibberende stem: ‘Wat krijg ik het koud in dat water.’

‘Het moet daar liggen, kun je het nog even volhouden,’ sprak Hendrik.

‘Het moet!’ sprak Willem fier. Boog zich weer voorover en ging weer verder, wroetend door de modder. Hij voelde hoe zijn voeten langzaam verder wegzakten. Richtte zijn lijf rechtop, trok met heel veel moeite een been omhoog en deed een stap vooruit. Stak zijn armen weer in het water en modderde verder.

‘Voel je nu al wat,’ vroeg Hendrik nieuwsgierig.

‘Nee, nog niet,’ sprak Willem geërgerd.

‘Volgens mij moet je een beetje naar rechts,’ gaf Hendrik wijzend aan, ‘daar!’

Willem reikte naar rechts en woelde met zijn hand door je modder. ‘Ja!’ riep hij verheugd, ‘ja, volgens mij heb ik de zak!’ Hij trok, de zak bewoog. Hij pakte hem met beide handen en trok uit alle macht. Hij zakte daarbij tot zijn schouders weg. ‘Trekken!’ riep hij in paniek tot Hendrik. Hendrik zette zich schrap, plantte zijn hakken in de grond en trok uit alle macht. Willem kwam weer omhoog uit het water. De zak hield hij stevig vast. Trok aan zijn been, was bang dat zijn schoen uit zou gaan. Gelukkig, deze bleef

zitten. Het been kwam langzaam los en hij deed een stap achteruit. Dan het andere been, kwam ook heel langzaam omhoog. De zak kwam mee, zwaar alsof de hele wereld er aanhing. Ondanks het koude water gloeide hij.

Uiteindelijk kwam hij bij de kant. Hendrik pakte de zak beet en trok uit alle macht. Samen kregen ze de zak op de oever. Maar het was helemaal niet hun zak met gereedschap. Het object was blauwzwart en niet geel zoals hun jutezak. Ze keken elkaar vragend aan.

‘Dit is onze zak met gereedschap niet,’ sprak Willem. ‘Dit is geen jute, het lijkt wel leer! En moet je kijken, die rare bos rode vlas die eraan zit!’

De beide mannen staarden naar de vreemde vondst die ze hadden opgevist. Willem pakte het voorwerp vast en trok er aan en liet het weer los. ‘Het lijkt wel wat op een pop,’ sprak hij met verbijstering. Pakte hem beet en draaide hem om. De beide mannen deden een paar stappen achteruit. De pop had een afschuwelijk verwrongen gezicht. En het was helemaal geen pop! Het was nu duidelijk voor ze, het was een mens, een lijk! De beide mannen stonden te trillen en bij Willem was dat niet alleen van de kou! Vol afschuw bleven ze staan kijken.

‘Wat is dat!’ sprak Hendrik aarzelend, hoewel hij het antwoord al wist.

‘Een lijk!’ zei Willem.

Hendrik knikte bevestigend en zei: ‘Wat nu, wat zullen we ermee doen, teruggooien?’

Willem gaf geen antwoord, hij wist het niet. Teruggooien, ja, kon je dat wel maken. Het was immers een mens! Ze bleven een poosje stil staan kijken. Allebei diep onder de indruk van hun vondst.

Hendrik verbrak de stilte: ‘Wie zal dat geweest zijn, zal die hier al lang liggen?’

‘Ja, hoe moet ik dat nou weten, zo te zien al een poosje. Misschien wel jaren, of eeuwen. Ik heb wel meer gehoord dat er lijken, veenlijken gevonden zijn die al eeuwen oud zijn.’

‘Ik denk dat hij vermoord is,’ zei Willem, wijzend naar het koord om de nek.

Hendrik deed een stap nader en keek eens goed: ‘Ja, dat ziet er uit als een plat koord, wel drie keer om de hals gewikkeld en kijk het is ook nog met een knoop aangetrokken!’ De beide mannen huiverden.

‘Het gereedschap,’ riep Willem.

‘Ja, dat is waar ook, dat moeten we wel zien te vinden!’ reageerde Hendrik alsof hij wakker schrok uit een boze droom.

‘Nou, dan ga ik maar weer het water in om te zoeken, ik ben toch al zeiknat en heb het touw nog om. Dus zal ik het maar doen, houd jij dat touw weer vast?’

Hendrik knikte bevestigend en pakte het touw beet.

Na een poosje zoeken en wroeten, riep hij blij verrast: ‘Ik heb weer beet, dit moet onze zak zijn!’

‘Als het maar weer geen lijk is!’ zei Hendrik, terwijl er een koude rilling over zijn rug liep.

Willem antwoordde niet en trok aan de zak. Zakte weer dieper weg in de modder. Hendrik trok aan het touw. Na veel geploeter hadden ze hem op de kant, ze slaakten een zucht van opluchting, het was hun zak met gereedschap.

‘Gooi nu die zak maar op de kar,’ zei Hendrik.

Ze legden de zak bovenop de turven. Daarna keken ze naar de rondrijvende turven in de poel. ‘Wat zullen we met die turven doen?’ vroeg Willem, wijzend naar de dobberende turven. ‘Ja, weet je, die zijn nu natuurlijk zeiknat en bovendien beginnen de meeste al uit elkaar te vallen. Ik denk dat we de moeite beter kunnen besparen en zorgen dat we die kar weer vlot krijgen,’ antwoordde Hendrik. Willem knikte instemmend.

Hendrik nam de leidsels ter hand en spoorde het paard aan. Willem duwde met alle macht tegen de achterkant van de kar. Hendrik trok van voren. Het paard briede. Voeten en hoeven zakten weg in de modder en dan, ja er kwam beweging in. Ze trokken en duwden nog harder en de wagen kwam los. Ze juichten, klopten elkaar op de schouders. Dan keken ze elkaar aan

en wendden hun blik naar het lijk, dat daar nog steeds in het gras lag.

‘Wat doen we ermee,’ vroeg Hendrik.

‘Ja weet je, we laden op en nemen het maar mee, dan gaan we er morgen mee naar de veldwachter.’

Willem knikte bevestigend. Ze pakten het lijk op en legden het met een zwaaiende beweging op de kar, bovenop de turven, naast de zak met gereedschap. Hendrik pakte de leidsels en Willem nam zijn plaats weer in achter de kar. Om af en toe te duwen, als het paard het alleen niet redde.

Na een tijd ploeteren, kwamen ze uiteindelijk op een zandpad en namen de beide mannen plaats op de bok.

‘Ik vraag me steeds af wie dat geweest kan zijn,’ verbrak Willem de stilte, terwijl hij met zijn duim over zijn schouder naar achter wees.’

Hendrik haalde zijn schouders op en antwoordde: ‘We zullen het waarschijnlijk nooit weten.’ De mannen zwegen, ieder in zijn eigen gedachten verzonken. De zon was al onder, het werd donker. Ze waren moe, hadden honger. Willem rilde van de kou en klappertandde, maar was blij dat het gereedschap behouden was.

In de verte zagen ze de lichten van het dorp Yde. Ze zouden de kar voor de nacht in de schuur zetten en morgen wel verder zien. Waren benieuwd wat de veldwachter zou zeggen en wat hij met het lijk zou doen. Steeds bleef de gedachte in hun hoofd spoken, wie was hij daar achter op de kar. Of misschien was het wel een zij?

Hoofdstuk 1

Bij de poel

Drenthe 50 jaar voor Christus

Lidewei was deze morgen vroeg op pad gegaan, ze was vertrokken om bramen te plukken. De zon stond nog laag aan de hemel en wierp een schimmig, rood licht door de dunne nevel die over het drassige landschap lag. Ze vond haar weg over een smal slijkerig pad met aan weerskanten elzen en wilgenbosjes. Een echt pad was het eigenlijk niet, meer een slingerend strookje platgetrapt gras. Op sommige plaatsen, waar het erg drassig was, lag er een pad gemaakt van dunne boomstammetjes, ondersteund door palen die in de natte moerasgrond waren geslagen. Zo was er een heel net van paden door het moeras.

Het was een gevaarlijk gebied. Als je van de paden afweek, dan was het goed oppassen. Er waren diepe gaten gevuld met zuigende modder, overwoekerd met gras en veenmos. Als je niet oplette, liep je er overheen en zakte je plotseling weg. Dan kwam je er moeilijk meer uit en meestal zonk je weg, een wisse dood tegemoet. Maar gelukkig kende ze goed de weg in deze wildernis en week ze nooit van de paden, zich bewust van het gevaar.

Het gezang en gekwetter van de vele vogels en het gekwaak van de kikkers, maakten haar blij en lieten haar glimlachen. Bij elke stap deinde haar lange, blonde, golvende haar, alsof het mee wilde dansen met haar levenslust. Ze was zo fris als een jonge, nog niet geplukte, wilde korenbloem.

Aangekomen bij haar meest geliefde plukplaats, bij een kleine poel, plukte ze de eerste bramen van deze dag. De eerste vers geplukte at ze gelijk op, heerlijk fris zoetzuur, een ware lekkernij. Daarna begon zij haar emmer, gemaakt van ossenleer te vullen. Plots stopte ze met plukken, hoorde ze iets? Nee, dacht ze, het zal wel niets zijn, een konijn of zo. Toch bleef ze alert, misschien was er een wild dier in de buurt, een wolf of een beer?

Wat was dat? Weer dat geritsel tussen de struiken. Nu voelde ze haar hart wat sneller slaan, stopte met plukken, zakte door haar knieën en spitste haar oren. In een gebukte houding bewoog zij zich achterwaarts de bosjes in. Hier bleef zij muistil zitten. Er bewoog iets in de bosjes aan de andere kant. Ze tuurde tussen de bladeren en takjes door. Zag ze het goed, was het een man?

Een man met een blonde baard en lang, golvend, vuurrood haar stond verdekt in de bosjes aan de andere kant. Ze kende die man, een koude rilling kroop vanuit haar nek langs haar ruggengraat naar beneden. Het was Kai, de oudste zoon van het dorps hoofd. Hij had haar al diverse keren het hof proberen te maken, echter, zij walgde van hem.

Hij begon tussen zijn tanden te fluiten, drie keer. Begon toen spottend te roepen: ‘Lidewei, Lidewei, waar ben je, ik heb je wel gezien, kom dan!’

Hij stapte tussen de struiken vandaan en liep het kleine grasveld bij de veenpoel op. Met in zijn kielzog een kleine donkerharige, gedrongen man. Die man kende zij ook, het was het gluisperige boezemvriendje van Kai. Zijn naam was Poppe, zoon van Jaarke, de beste jager van het dorp. Ze keek om zich heen, zocht naar een uitweg, om ongemerkt weg te komen. Ze zag geen uitweg omdat ze in een bosje van wilgenhout zat, met daaromheen bramen. Braamstruiken zo dicht en scherp!

Het tweetal kwam langzaam haar kant op, Kai voorop. Vlak voor het wilgenbosje stopten ze. Ze hield haar adem in. Langzaam stak Kai zijn hand tussen de wilgentakken en duwde ze opzij. Hij keek haar recht in het gezicht.

‘Aha, zie je nu wel, hier zit je,’ zei hij triomfantelijk, ‘kom maar bij Kai, dan krijg je een kusje.’ Ze balde haar vuisten, haar ogen werden groot. Haar hele wezen begon zich van haar hoofd tot haar tenen te vullen met ergernis. Haar lichaam trilde van boven tot onder.. Het liefst zou ze maken dat ze weg kwam. Maar waarheen? Daarom stapte ze maar zelfverzekerd de bosjes uit, de twee mannen tegemoet.

‘Wat moeten jullie van mij!’ sprak zij met luide toon.